

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVD F

Diaspor quruculuğu, lobbicilik və
dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyi www.kivdf.gov.az

Bəxtiyar Səlimov

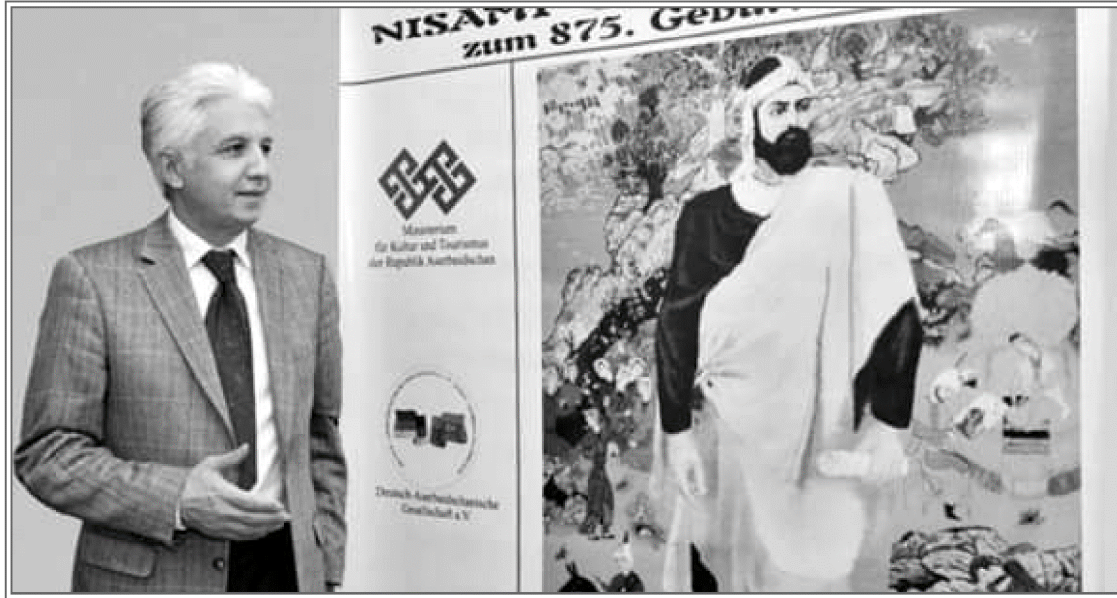
Xaricdə yaşayan soydaşlarımızın diaspor quruculuğu istiqamətində fəaliyyəti bir neçə mərhələni əhatə edir. Hazırda Azərbaycan diasporu quruculuğu istiqamətində nələr baş verir və nəticə etibarı ilə xaricdəki soydaşlarımız üçün nə deməkdir kimi suallara cavablar axtarılır. Ona görə ki, hər bir xalqın üzleşdiyi yeni əsrin özünə məxsus tarixi zərurətdən doğan standartları olur. İndiki zamanda bunun elmi konseptual mahiyyəti başlıca cavablardan biri kimi dəyərləndirilir. Alman-Azərbaycan Cəmiyyətinin sədri Çingiz Abdullayev hesab edir ki, həmrəylik milli birliyimizin təməl prinsiplərindən biridir.

– Ölkəmizin dövlət müstəqilliyinə qovuşmasının sirri də bundadır. Son iki yüz ildən fərqli olaraq bu dəfə xalqımız 28 ildir dövlət müstəqilliyimizi qoruyub saxlamaqla yanaşı, həm də bu müstəqilliyin inkişafı yönündə dövlət-xalq birliyinə nail olmuşuq. Bu əzəməti duymamaq milli tariximizin dəyərlərini görməzlikdən gəlmək deməkdir. 1830-cu ildən başlayaraq Qafqazda və Azərbaycana məxsus tarixi torpaqlarımızda ermənilərin dalğavari şəkildə məskunlaşdırılması siyasətinin qarşısında xalqımız susmağa və ya taleyi ilə barışmağa məcbur edilirdi. Keçmiş Sovetlər Birliyi dönməndə də bu proses davam etdirilib. 1991-ci ildə müstəqilliyimizə qovuşduqdan sonra Azərbaycan dövlət olaraq işğal siyasətinə qarşı milli həmrəyliyi indiyə kimi davam etməkdədir. Ona görə də bədbəxt "Dağlıq Qarabağ" rejimi və bədxah qonşumuz Ermənistan heç bir uğura imza ata bilmir. Milli həmrəyliyin təməl prinsiplərindən biri də budur. İndi faktiki olaraq, dünyanın dörd bucağında yaranan diaspor təşkilatlarımızın mövcudluğu və onların gördükləri işlər milli həmrəyliyin gündəlik fəaliyyətinin böyük bir parçasıdır. İldə bir dəfə, yəni dekabr ayının 31-də Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Gününün qeyd edilməsi sadəcə bir gün ərzində bir araya gəlməyimiz kimi başa düşülməməlidir. Həmin günün həm də həmrəyliyin hesabı kimi dəyərləndirmək gərəkdir. Yeni il boyu hansı işlər görüldü, nə kimi uğurlar əldə edə bildik deyər, hesabat veririk. İllər ötdükcə milli həmrəyliyin uğurlu şəkildə cillanması və inkişafına köklənəliyik.

– **Diasporumuzun təşəkkül tapmasını necə xarakterizə edirsiniz?**

– Azərbaycan diasporu tarixi bir neçə mərhələyə bölünür. Bu tarixi prosesləri bilmədən bu günümüz və sabahımız üçün möhtəşəm uğurlara imza atmaqda çətinliklərlə üzleşə bilərik. XIX əsrin ortalarından xaricdə təhsil almağa gedən soydaşlarımız daha çox

maarifçilik istiqamətində fəaliyyət göstərirlər. Həsən Bəy Zərdabi, Nəcəf Bəy Vəzirov, Əbdürrəhim Bəy Haqverdiyev, Əli Bəy Hüseynzadə, Əhməd Bəy Ağaoğlu, Əhməd Cəfəroğlu, İsgəndər Bəy Rəfibəyli, Yusif Cəmənzəminli, Fətəli Xan Xoyski və digərləri qürbətə təhsil almaqla yanaşı, tələbə cəmiyyətlərini yaradaraq gəncliyin sabah Azərbaycanımıza nə kimi uğurlar gətirəcəyi barəsində düşüncələr. Ona görə də geri dönməni kimi möhtəşəm maarifçilik hərəkatının önündə gediblər.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 il bundan öncə yaradılmasının sirri də bundadır. Sovetlər Birliyinin işğalından sonra Azərbaycanın tarixində ikinci mühacirət dönməsi başladı. Bu ərfədə Almaniyaya başda olmaqla Fransa, Polşa, Avstriya, Türkiyə, İngiltərə və digər ölkələrdə Azərbaycan mühacirətinin təmsilçiləri qəzet və jurnallar təsis etməklə həmrəyliyi nüməyş etdirmişlər. Azərbaycanın taleyi haqqında fikirlərini bölüşmüşlər. "Yeni Qafqasya", "Azəri Türk", "Yaşıl yarpaq", "Odlu yurd", "Bildiriş", "İstiqal", "Mücahid", "Azərbaycan", "Prometey", "Birləşik Qafqasya" və s. qəzet və jurnallarda Azərbaycan milli davası işıqlandırılmışdır. İkinci Dünya Müharibəsindən sonra, milli diaspor tariximiz zəif durumda olmuşdur. Bunun səbəblərindən biri də, köhnə nəsilə yanaşı, gəncliyin bu prosesdə olmamasıdır. 1980-ci illərdən etibarən milli diasporumuz adına böyük bir canlanma müşahidə olunmağa başladı. Tale elə gətirdi ki, bu proseslərdə ilk günlərdən etibarən yaxından iştirak etdim. Almaniyanın Köln şəhərində 1989-cu ilin yanvar ayında azərbaycanlıların ilk toplantısını təşkil etdik. Avropada çoxluq təş-

kil edən və əslən Güney Azərbaycanlı soydaşlarımız ilk dəfə idi ki, diaspor siyasətində ayaq açmaqla yanaşı, vahid Azərbaycan mədəni birliyinin ideyasını müdafiə etməyə başladılar. "Ana dili", "Savalan", "Örk", "Azər", "Qaynarca" (Almaniya), "Xudafərin" (Polşa), "Araraz", "Azərbaycan" (İsveç), "Odlar Ölkəsi", "Aydınlıq" (İngiltərə), "Odlu vətən" (Belçika), "Dədə Qorqud" (İspaniya) qəzet və jurnallar milli diaspor siyasətimizin aparıcı tribunasına çevrildi. "Qanlı 20 Yanvar" hadisəsindən sonra demək olar ki, xaricdəki soydaşlarımızın

cəmiyyət sədri olaraq gündəlik fəaliyyətimdə neqativ halları görür və dilə gətirməyi özümə borc bildirdim. Ötən 17 illik tarixdə soydaşlarımız arasında mənəvi birlik təəsüflər olsun ki, maddi dəyər məraqları çərçivəsinə endirilmişdi.

– **Bəs, indiki rəhbərliyinin işini necə qiymətləndirirsiniz?**

– Fuad Muradov və onun komandası gənc olmasına baxmayaraq, vətəndaş cəmiyyəti məsələsində böyük təcürbəyə malikdir. Ötən müddət ərzində rəhbərlik soydaşlarımızla münasibətlərin qurulması, köhnədən miras qal-

andırdılar. Bu qaralıq məqamları aradan qaldırmaq üçün, diaspora verilən dəstək şəffaf olmalıdır. Bundan əlavə, uzun illərin təcürbəsinə malik olan bir mütəxəssis kimi onu da qeyd etmək istəyirəm ki, diaspor məsələləri üzrə mütləq bu işin konsepsiyası olmalıdır. Bunun elmi bazası kimi ayrıca "Diaspor İnstitutu" yaradılmalıdır. Diaspor Komitəsinin himayəsində olmaqla ayrıca bir cəmiyyət qurulmalıdır. Məsələn üçün bunun rəmzi şəkildə "Azərbaycan Diaspor Təşkilatları Birliyi" adını qoymaq olar. Qərbdə bu tip strukturlar

Çingiz Abdullayev: "Ayrıca diaspor institutu yaradılsa, yaxşı olar"

arasında milli təşkilatlanma və diaspor işləri də sürət götürdü. Bu KİV-lər Azərbaycanla bağlı həqiqətləri soydaşlarımız arasında təbliğ edir, digər yandan yerli xalqların ölkəmizə münasibətini formalaşdırırdı. Təbii olaraq bu işlərdən o zamanlar biz qürur duyuruq. Sonrakı mərhələdə milli təşkilatlanma ideyası da gücləndi. Bu məqsədlə diaspor təşkilatlarımızın sayı sürətlə artmağa başladı.

– **Qeyd etdiyiniz bu tarixi prosesin nəticəsi necə oldu?**

– 2001-ci ildə ilk dəfə Dünya

mış bir sıra problemlərin həlli istiqamətində uğurlar əldə edib. Buna örnək kimi Ukraynada fəaliyyət göstərən iki böyük diaspor təşkilatımızın barışması və bir araya gəlməsidir. Eyni zamanda Almaniyaya və İsveçdə koordinasiya heyətinin yenilənməsi buna örnəkdir. Xaricdə yaşayan soydaşlarımızla görüşlərinin təşkili müstəsna əhəmiyyət daşıyır. Avropadakı bir sıra diaspor təşkilatlarının nümayəndələri mənə deyirlər ki, Komitə sədri Fuad Muradov və ya rəhbərlikdə təmsil olunanlar ilk dəfədir ki, sə-

ra çox önəm verilir. Mənim yaxından tanıdığım Almaniyada "Diaspor Komitəsi" anlayışı yoxdur. Çünki, Qərbdə bu tip komitələrə isti yanaşmırlar. Postsosvet məkanında Diaspor Komitəsi, ya da Millətlərlə İş Nazirliyi kimi strukturlar mövcuddur. Qərbdə başqa ölkələrdə yaşayan alman, fransız, ingilis, alman, italyan və sair icmalarda milli dilin, mədəniyyətin və sairələrin qorunub saxlanılması istiqamətində görülən işlərə dövlət dəstəyi vardır.

– **"Diaspor İnstitutu" ideyasına toxundunuz. Bu məsələni bir qədər geniş şəkildə açıqlaya bilərsiniz?**

– Mənim təklifim ondan ibarətdir ki, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının nəzdində ayrıca "Diaspor İnstitutu" yaradılsa bu daha yaxşı olar. Dünyanın başqa xalqlarından fərqli olaraq, Azərbaycanın tarixi-coğrafi dəyərləri elmi şəkildə araşdırılmaqla yanaşı, həm də bu prosesin inkişaf yolları ortaya qoyulmalıdır. Çünki, azərbaycanlılar bir millət olaraq, İran, Türkiyə, Əfqanıstan, Özbəkistan, Rusiya, Türkmənistan, Ukrayna və digər ölkələrdə sayca öz tarixi vətənlərində olduğundan daha çoxdurlar. Biz demirik ki, onlar Azərbaycan Respublikasına köçüb gəlsinlər. Onlar yaşadıkları dövlətlərdə sosial zümrə kimi təsir imkanlarımızı ortaya qoya bilərlər. Buna əyani bir misal xatırlatmaq istəyirəm. Gürcüstan parlamentində ermənilər bir neçə dəfə qondarma "erməni soyqırımı"nın tanınması məsələsini qaldırıblar. Ancaq, Gürcüstan vətəndaşı kimi ölkə parlamentində təmsil olunan soydaşlarımız dərhal bunun qarşısını ala bilərlər. Rusiyada 2.8 milyona yaxın soydaşımız yaşayır. Rusiya Dövlət Dumasında, Federasiya Şurasında, milli respublikalarda və quberniyalarda xalqımızı təmsil edən deputatlarımızın sayını barmaqla göstərmək olar. Ukraynada 450 min nəfər azərbaycanlı yaşayır və onların yerli və ölkə parlamentində bir nəfər də olsun təmsilçisi yoxdur. İsveçdə son dönmədə parlament və bələdiyyə seçkilərində ilk dəfə olaraq soydaşlarımızın deputat seçilərək qələbə qazanması bizləri sevindirirdi. Diaspor siyasətimizdə əsas məsələlərdən biri də bu olmalıdır. Ona görə deyirəm ki, "Diaspor İnstitutu" yaradılmalıdır və təcürbəli mütəxəssisləri cəlb etməklə milli problemlərimizin elmi konsepsiyaları hazırlansın.

– **Fikrinizcə diaspor məsələlərində nə etmək lazımdır?**

– İstənilən diaspor təşkilatı sərbəst olmalıdır. Çünki, diaspor könüllüklük əsasında fəaliyyət göstərən qurum sayılır. Keçmiş neqativ hallarından biri də o idi ki, xaricdə hansısa bir ailə diaspor adına təşkilat yaradır və möhürünü də evində qoyur, sonra da Azərbaycan Diasporla İş üzrə Komitəsinə maliyyə dəstəyi alaraq, öz yaşayış tərzlərini təmin

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap olunur